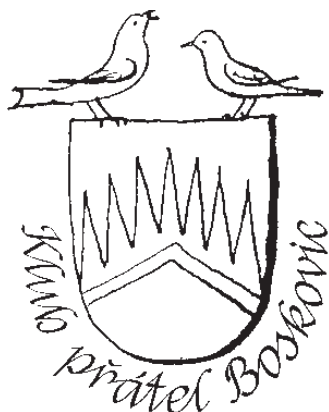

Vlastivědné listy Boskovicka

Číslo 3
září 2011
ročník 19 (24)

Zprávy z Klubu přátel

Pocta A. Bergerovi

Výbor klubu se v posledním období intenzivně zabýval přípravou vzpomínkové oslavy na Augustina Bergera, významného rodáka Boskovic. Vzpomínku na něj jsme uveřejnili v minulém čísle VLB.

Celé toto období probíhala čilá e-mailová korespondence mezi námi a národním divadlem v Praze. Dnes můžeme konstatovat, že až na malé drobnosti máme vše připraveno. Pamětní deska je odlita a je v Boskovicích, pozvánky natištěny a připraveny k rozeslání hostům i našim příznivcům.

Máme potvrzení i účast delegace Národního divadla na této oslavě. Zúčastní se ředitel ND, vedení baletu i další hosté. Svoji účast přislíbila i první sólistka baletu ND Tereza Podařilová, která vystoupí na závěr přednášky historického baletu, profesorky Boženy Brodské.

Předpokládáme, že vlastní odhalení pamětní desky na rodném domě proběhne kolem 16. hodiny. Věříme, že se této akce, kterou spolupřipravuje KZMB a kterou svou spoluprácí zaštiťuje nejen město Boskovice, ale hlavně vedení Národního divadla v Praze, zúčastníte v hojné počtu.

Mimo tuto akci v Boskovicích uspořádá ND Praha seminář Pocta Augustinu Bergerovi. Tento se bude konat 7. října 2011 ve 14.00 hodin v historické budově ND. Povede jej také prof. Božena Brodská. K účasti na něm zveme zejména pražské členy KPB a Boskováky žijící v Praze.

Dny kulturního dědictví

Ve dnech 17. a 18. září proběhnou i v našem městě Dny evropského dědictví. Po oba dva dny budou otevřeny kulturní památky, a to i některé, které běžně ote-

Vzpomínka na pouť v roce 1945 Jiří Bušina

Prohlížel jsem si staré fotografie, které jsem našel v pozůstalosti mé matky. Mezi jiným jsem narazil na snímky s různými skupinami mláďenců a děvčat v národních krojích z různých oblastí Čech ale hlavně Moravy. A pak záběry z velkého krojovaného průvodu.

Nedalo mi moc přemýšlení, abych si uvědomil, z jakého důvodu ta vyšňořená děvčata i chlapci byli. Psal se rok 1945. Bylo krátce po skončení druhé světové války. Lidé měli velikou radost ze znovu nabyté svobody. Z této euforie vznikl nápad, uspořádat na den sv. Jakuba, kdy je v Boskovicích pouť, něco většího a slavnostnějšího. Již si to po těch letech tak dobře nepamatuji, ale organizace se chopili členové Sokola a sportovci z fotbalového klubu A. C. Velen, kteří dali k dispozici fotbalové hřiště.

Nejdůležitější bylo získat dostatečný počet děvčat a chlapců, kteří by začali nacvičovat českou i moravskou besedu.

Dnes se již těžko vzpomíná, kdo byl hlavním organizátorem. Nejspíše to byl pan Břetislav Buchal, taneční mistr. Ten vládl společně s některými členkami nácviku tanců. Tancovalo se v kolonách po 8 tanečnicích – 4 dívky a 4 chlapci. Tanečniců se nakonec sešlo tolik, že fotbalové hřiště bylo prakticky zaplněno.

Někteří organizátoři se starali o výzdobu stadionu, další o organizování slavnostního průvodu, jehož trasa vedla od nádraží na stadion v Červené zahradě. Skupina sokolů v čele s panem Otoupalem chystala na cvičišti u sokolovny cirkus. Největší zájem budil na zeburu namalovaný Vindy, Otoupalův kozel, pak také lanovka ze střechy přístavby sokolovny do prostoru cvičiště i další atrakce.

Kroje se sháněly z půjčoven na

Moravě i v Čechách, nepamětno se ani na vesnické soubory lidových tanců, zejména na Moravě, které nám kroje zapůjčily.

Také občané se nenechali zahanbit. Udělali ve městě pořádek a své domy krásně vyzdobili. Ze všech domů také v posledních dnech vonělo cukroví a pečící se maso.

Prostě město se semklo, aby uskutečnilo vše, co se v řídicím centru dohodlo. My jsme měli s kamarády vytvořeny 2 taneční kolony. Mimo nácviku tanců jsme my kluci chystali pro děvčata pře-

kvapení. V prvé řadě to byla perníková srdce. Zdobil si je každý sám pro svou tanečnici. Nebyla sice tak krásná a barevná jaká se prodávají dnes, ale byla. Také jsme vypůjčili žebříňák a 2 koně do průvodu. Žebříňák jsme nazdobili brízkami s pentlemi a ráno objížděli naše tanečnice a dělali jim budiček. Odpoledne nám však vůz zabavili, aby na něm mohli vézt děti z mateřské školy. Po městě také od rána vyhrávala budiček Městská dechová kapela řízená kapelníkem Antonínem Traplem. Prostě paráda, na kterou se nezapomíná.

Klub přátel Boskovic, o. s., NÁRODNÍ DIVADLO PRAHA, Město Boskovice a KZMB Boskovice

Vás zvou na vzpomínkovou akci

Pocta Augustinu Bergerovi

zakladateli baletu Národního divadla v Praze,
baletnímu mistru a choreografovi Metropolitní opery v New Yorku,
Budapešti, Drážďanech a dalších světových scénách.

Akce se uskuteční **ve čtvrtek 29. září 2011**
v kinosále KZM Boskovice na ul. Kpt. Jaroše **od 14.30 hodin**

Program:

přednáška prof. Boženy Brodské o životě a díle Augustina Bergera
první sólistka baletu ND Tereza Podařilová zatančí slavnou choreografii
Umírající labuť (hudba: Camille Saint-Saëns, choreografie: Michail Fokin)
zahájení výstavy dokumentů a dobových fotografií ze života
Augustina Bergera v předsáli kina Panorama.

Po skončení bude na Masarykově náměstí na domě č. 4/6
slavnostně odhalena pamětní deska za účasti představitelů města
Boskovice a delegace Národního divadla v Praze.

vřeny nejsou. Letošní, již dvacátý ročník probíhá pod národním tématem „Památky – tvůrci panoramatu našich měst a městeček“. Klub přátel, jako každoročně zajišťuje službu v rituální lázni mikve. Člen klubu poskytne návštěvníkům potřebné informace o této významné památce židovské náboženské obce. Zveme všechny k návštěvě nejen mikve, ale i ostatních památek ve městě.

Vzpomínková akce

Před čtyřmi lety, na vzpomínkové akci ke 100. výročí bitvy u Zborova, jsme se s představiteli města dohodli, že na budově Dětské léčebny by bylo dobré nainstalovat repliku pamětní desky, která se nachází ve vstupním prostoru léčebny. Chtěli jsme tím také upozornit na vznik a historii této budovy a její úzkou souvislost se sochou legionáře, který před ní stojí. Organizaci celé akce si vzal za své Klub přátel Boskovic, finanční zabezpečení Městský úřad. Instalace desky se ale zpozdlila kvůli revitalizaci budovy léčebny. Když byla letos na jaře dokončena, mohli jsme celou akci zrealizovat.

Na úterý 28. června 2011 jsme připravili odhalení pamětní desky na Dětské léčebně se vzpomínkovým setkáním při příležitosti 104. výročí bitvy u Zborova. Po úvodní písni „Chlapci od Zborova“ předsedkyně KPB Eva Šmětková připomněla boje u Zborova z roku 1917 a smrt šesti legionářů z boskovického regionu, kteří tam padli. V další části pak připomněla historii vzniku a stavby budovy i sochy legionáře, které byly dokončeny v roce 1926. Budova tehdy sloužila dětem, které zůstaly v životě samy. I v současné době slouží dětem. Již ne osamělým, ale těm, které potřebují lékařskou péči. O současné existenci tohoto dětského centra promluvíla primárka léčebny MUDr. Jana Lukešová, která také všechny přítomné pozvala na prohlídku budovy. Poté mistostarosta města pan Dominik Božek řekl, že je důležité si historii připomínat. Je rád, že se jeho předkové podíleli na tomto úseku historie, až u mezi legionáři nebo jako mecenáši stavby budovy.

Po odhalení desky, položení květin a písni „Řekni, kde ty kytky jsou“, si přítomní, kterých bylo přes padesát, šli prohlédnout budovu nebo diskutovali a sdělovali si vzájemně další příběhy související s touto akcí.

Plán práce výboru na 2. pololetí 2011

Výbor Klubu schválil plán práce, který zahrnuje akce celoročního plánu. Z hlavních akcí je v něm především odhalení pamětní desky A. Bergerovi včetně doprovodných akcí, vlastivědný zájezd, příprava členské schůze a další. Již dnes je možné podávat návrhy na činnost Klubu v roce 2012.

Dopisování do VLB

Opětovně vyzýváme občany, aby nám psali o událostech a historii v jejich obci. Rádi články uveřejníme. Bohužel máme stále větší problémy naplnit jednotlivá čísla zajímavostmi z našeho regionu. Pište, pište, pište! Těšíme se na zaslané zprávy i zprávičky. Možno zasílat i e-mailem na adresu jiri.busina@seznam.cz.

Podzim v Malé Roudce

Nejkrásnější z venkovských idyl z celého roku je podzim. Na všem a ze všeho dýchá nevyslovitelně jímavá podzimní nálada. V jasném vzduchu vystupují krajinné obrazy neobyčejně zřetelně, a když nescetné větrné liany babího léta opráďají krajinu, je v přírodě zvlášť milo.

Vlaštovce a špačci se houfují k odletu do teplých krajín. Na zahradách dozrávají hrušky hrncuvky, ovesničky, moučné, fajky, červinky, šidla, dominky, voňavé, žluté, pastorkyně a později i ty ořechové, pirkovské i vdole. Krásně se barví jablka. Napřed ty jakoubky skoré, po nich už ostatní; parmeny, vinné, jaderníčky, sladkáče, panenské i ty červené pruhované jeptýšky, hranaté štercháče, v nichž se jádra hlasitě ozývají, kyselé kuženáče, tvarůžky i krátkostopky, a kdo ví jak se všechny ty druhy starodávne jmenují. Z peckovin to byly ty nevýslovně dobré, modře ovinuté, domácí kadlátky i ty velké císařské a durance. Lidé nepohrdli ničím a sbírali i ty dnes opomíjené sladké bloumy, modré sralky a běličky.

Naposledy dozrály na mezích plané hrušky tvarůžkové, šedohnědé zbarvené a malinké, trpké a tvrdé plančata smolinky, plné kamínků. Čert z nouze i mouchy lapá pravi stará moudrost, a tak byly dobré i ty smolinky a plané trnky, hořké až hrůza, které hrdlo stahují a zuby po nich brní. Chutnější jsou až po přejití mrazem.

V tu dobu bývala vesnická mládež živa jen ovocem, až z vlastního nebo cizího. Co nebylo doma, bylo na cizím, a když doma bylo, šlo se zase na cizí. Tam to bylo vždycky lepší. „Co provádí děti za slunečka, to dělá chasa za měsíčka“, říká nám staré přísloví. Vzít si z cizího na ukojení chuti nedovolené nebylo považováno za přestupek. Šlo jen o to, provést něco šikovného a nenechat se chytit.

V horké peci po pečení chleba se sušily hrušky vdole i ty malé plančata, jak se jim říkalo, uhníčené na slámě, křížal-ky z jablek i kadlátky s ostrou kořenennou vůní, kterou voněl každý kout chalupy.

Stromů si naši předkové velmi vážili, protože úroda z nich bývala často jistější než na polích pracně získaná. Co to bylo po mezích starých hrušní stáletými všelijak pokroucených, obrovských kmenů a haluzí s ranami obrostlými novou kůrou.

Na Bzovici jich bylo několik nejméně dvěstěletých, na Zadní dlouhé a na Base pod Kadlicí podle odhadu ještě o stáletí starších těch předešlých. A Pekařova hruška s nedobrym pleskatým ovocem snad i Žizku ještě pamatovala, jak byla obrovská, úplně vykotlaná, a přece ji vichry nepovalily, jak byla pevná, až musela ustoupit i s výše jmenovanými družkami družstevním lánům, třebaže zbytečně, poněvadž se ta místa mimo na Bzovici stejně neobdělávaly.

Ze strnišť fouká chladný vítr, ale na polích je stále rušno. Do svátku Panny Marie narození (8. září) měla být již zasetá pšenice a žito se selo mezi „dvoma Františkama“ – od 4. do 10. října. Doba k podzimnímu setí se určovala podle květu vřesu. Květ-li na vrškách, mělo se podatit skoré setí ozimů. Květ-li jen střed větviček, selo se prostřední, a zakvítal-li od spodu, pak pozdní setí mělo být nejlepší.

„Na svátek Panny Marie, co má stodenó kriv, do zeme se zareje“, pravi se v nářečí dobře odpozorovaná věc. Kolem svátku Povýšení sv. Kříže (14. srpna) byl čas jít „na jabka“. Brambory se u nás neří-

ká. Při vybírání brambor se lidé posmívají: „Proč je budete vebírat, deť je berte všec-ke.“ V dědině si jedni druhým pomáhají při té práci „na voplátko“. Dokud bývalo dost plátna na měchy, vozily se brambory domů v nich, avšak již ve třicátých letech nastoupily korby a na skládání vidle.

Mládež pálí jakovou nať. Dým se valí a rozvaluje po polích, zapadne mezi stromy v lese, vnikne i do dědiny a všude je ho plno, všude je ho cítit s vůní vybíraných brambor. V ohni a popeli se pečou brambory, které na poli velmi chutnají.

Všude je pilno a není čas chystat dobytku krmení, proto děti pasou krávy a kozy všude, kde se dá. Dříve se nežene domů, „haš majó kráve tvrdý rohe“ nebo až pole za vesnici splynou s noci.

Blézačka

Kolem poloviny října přišlo všem, a mladé chasě zvlášť, vhod vaření trnek. To bylo hej! Po práci celého léta, které je pro práci na radovánky dosti chudé.

Povídky nebo trnky, jak se u nás říká, vaří se z kadlátek a duranců. Ovoce se nechá na stromech pěkně vyzrát, otrépe se a nechá nějaký den odležet, aby lépe pouštělo maso od kostek.

Ovoce určené k vaření trnek se napřed rozpouští, to jest rozvaňuje se v kotli a na plechovém cezáku cedí, při čemž se pomáhá „škrableskem“ (sedraným pometlem březovým). Přecezená „břečka“ se potom svařuje v trnky. V minulosti se vařily trnky venku. Na sva- hu se vykopál důl, do něho se zapustil „kuprový“ kotel, pod nímž se topilo a už se vařilo. Staří lidé se shodovali v tom, že není nad trnky venku vařené. Mají prý zvláštní vůni a chuť, jaké se u trnek doma vařených nedosáhne.

Když se později budovala pevná kotliska ve stavení, nejčastěji v kuchyni, ale také v síni, komoře i jinde, misilo se ještě postaru „hřebilkem“. Později se míchání trnek zlepšilo tím, že se horní konec hřebílka prostrčil do otvoru v desce upevněné mezi zdmi nad kotlem. Brzy na to byla zavedena na míchání trnek tak zvaná „mašina“, která míchání velmi usnadnila a pracuje se s ní dodnes. Po zavedení elektriny roku 1948 míchají se trnky otáčivým zařízením na pohon motorkem. Práce s mícháním odpadla, ale odpadli také návštěvníci, dříve u vaření trnek nepostradatelní. Vaření trnek bylo veselou kratochvílí, jen co je pravda.

„Blézačkářum“ byli dvéře všude otevřeny a vůně povídel se rozlévala po dědině a lákala k návštěvě, posezení a hlavně k míchání, takže tu po celý den někdo byl. S večerem přicházely na blézačku děti. Dřevěnými samostatnými vařečkami oškra- bovali okraje kotle, kde trnky již tuhly a olizují je. To bývala výsada dětí, kterou nikdo neporušil. Pro návštěvníky byl stále připraven talíř vychladlé „blézačky“ (nedovařených trnek) a chleba, kolik kdo snědl. Mámy pak doma umývaly svým capartům zaschlé trnky kolem pusy. Když se setmělo, chodily se děcka o blézačkách strašit. Mládež to dělala tak, že se „vekr- bálovala rabína“, prořezaly se oči, nos a ústa. Otvory se přikrýly červeným papírem, v řepě se rozžala svíčka a ze spodu se zarazila tyčka. Dokonalou podobu smrti dokreslila bílá plachta zavešená na přiče- se hůlky. S tím se pak mávalo před okny, nahlíželo dovnitř a hlavně se bavilo strachem těch nejmenších.

Mladou chasu táhly však na blézač- ku krásné staré kolektivní hry. Než přišla děvčata, která musela napřed popra-

František Kopřiva

vit dobytek a dát se trochu do pořádku, hrálo mužské pohlaví tvrdou chlapeckou hru „na rechteře“. Bývala to hra veselá a zúčastňovali se jí jen ti, kdo se rány nebáli. Hrá se takto: Sedící, bývá to dvě, drží v klíně hlavu toho, kdo „drží“ se zakrytými očima. Ze shluku chlapců za držícím, dá mu jeden z nich pořádnou ránu na zadní partie a tento jedenkrát hádá, kdo to byl. Uhodne-li, drží ten, neuhodne-li, drží znovu. Býval od těch ran zadek jak podebraný, že se na něj ani sednout nedalo, ale kdopak by dal na sobě znát, že je to boli. A bilo se poklíčkami z hrnců nebo rukou a co kdo měl síly. A když si uhlodila i některá odvážná holka, bylo její ránu hned poznat a pak si na ní chlapci zgustli.

Dokud bývaly u stolu lavice místo židlí, tloukl se na nich pepř. Byly to lavice bez lenochů a ty se k této hře nejlépe hodily. Dva chlapci si lehli po obou stranách lavice na zem, nohy dali přes lavice, jeden druhému je chytil rukama za nárt, nadzvedli se od země a pak za bouřlivého smichu přítomných „tlókle pepř“. Pod lavicí tloukli o sebe zadkama, odráželi se a čím víc litali, tím to bylo bujnější a veselější.

Jiná dobrá podívaná byla „na zajice“ k němuž bylo potřeba dvou chlapců. Jeden si uvázal kolem pasu plátěnou zástěru (kupovaný fěrtousek dneška by to sotva vydržel), dal si ji mezi nohy dozadu, klekl a rukama se opřel o zem. Druhý mu sedl za krk opačným směrem, chytil přes záda spodního onu zástěru a ten spodní chytil jej zase za nohy dole a ted to začalo. Ten horní nadhodil spodního za zástěru a tím jej skrčil, potáhl a spodní zase ude- lal krok s jeho nohama. Když takto obešli dvakrát dokola kuchyň, už se diváci ani smát nemohli. Dobré také bylo „lámat krópe“ přes záda.

Když se dostavila na blézačku i děvčata, hrávala se velmi oblíbená hra „na zahradníka“. Hráci se sesednou, vyvolí si zahradníka, který je zároveň sběračem „fontu“. Každý z hráčů si dá jméno některé květiny nebo stromu. Často i nějaká rozmarná jako potměchuť, nachlivo- kochtel, prostě nesusadno zapamatovatelná. Hru začíná zahradník slovy: Všecké kvítka v zahradě mám rád, jenom ne (příklad) lilii. Jmenovaná květina se ozve: Ach. Co je ti, ptá se zahradník. Jsem zamilovaná, odpoví květina. Do koho, ptá se zvědavě zahradník, načež vyvolaná jmenuje jinou květinu, která zvolá ach, a říká ní se opakuje, až se někdo zmylí nebo si nemůže vzpomenout. To však zahradník bedlivě střeží a pohotově zvolá: Jedna, dvě, tři, font. Postižený musí dát font do zástavy. Hra začíná znova. Font musí dát i zahradník, když se zmylí. Vyvolaná květina může být zamilovaná také do zahradníka. V tom případě zahradník nepokračuje, ale začíná znova: Všecké kvítka v zahradě mám rád...

Fonty se sbírají, a když už je jich pěkná hromádka, začne vracení, což však není jen tak jednoduchá záležitost. Zahradník vezme font a zeptá se, či je. Majitel se přihlásí a je mu všemi určen trest. Tresty jsou všelijak vymyšleny, jen aby byly hodně veselé. Tak třeba zpověď. Majitel fontu jde za dvéře, které se zavrou a před nimi dělá někdo všelijaké kejkle a ptá se: „Kolekráts dál toto a kolekráts dál toto.“ Ten za dvéřmi neví na co, ale říká pětkrát, desetkrát a tak dál. „Kótová zpověď“ se dělala tak, že zahradník se ptá provinilce obráceného do kouta: „Co dáš tomo kótó“ a myslí si na někoho v tu stranu. Oslovený řekne třeba facku,

O životě a práci lidí nejen z Malé Roudky

lóbanec na hobo, kopanec a tak dál. Pak teprve zahradník řekne, co komu přál a musí to vykonat.

Někdo je určeno dát „papírové hobičko“ přes papír. Děvče s chlapcem si sednou naproti sobě a mezi obličejí jim podrží papír. Když sešpulí pusy k hubičce, někdo papír vytáhne a oni se políbí. Jinému nebo jiné je určeno, s kým si musí jít ven dát hubičku a ještě mnoho jiných trestů čeká na provinilce. Prostě odpokávání trestů je ta nejrozmarnější kratochvíle, po níž každý touží.

Hráči hrají, střídají se u kotla při míchání, noc se protahuje, ale domů se nikomu nechce.

Velmi pěkná hra byla „pějme píseň dokola“. Hrávala se až k půlnoci a zúčastňovali se jí všichni přítomní. Hra měla sbírat fontů a začínala společným zpěvem: Pějme píseň dokola okolo stola-la-la, pějme píseň dokola okolo stola. Komu píseň schází, zaplatí tři mázy, pějme píseň dokola, okolo stola-la-la, pějme píseň dokola okolo stola. Při poslední slabice ukáže sběrač fontů na některého hráče a ten musí hned začít zpívat kteroukoliv píseň, ve které všichni společně pokračují. Nemohl-li si hráč na píseň hned vzpomenout, musel dát font. Závěr hry je jako u zahradníka.

A tak píseň střídala píseň a mezi naším lidem se tak udržovala, obnovovala a na mladší generace přenášela. Tato hra však k velké škodě lidové a zlidovělé písní i těm písním kramářským a umělým již vymizela. Je jí opravdu škoda.

Hráči v zápalu her ani nepozorovali, že již „trnke pokojá“ a dovarují se. Byla-li zábava v nejlepší a domů se ještě nechtělo, nalil se potajmu hrnec vody do trnka a varilo se v družné zábavě dál.

Podle dávného zvyku, přicházela na blézačku v hodině duchů, to jest od půlnoci do jedné hodiny, „trnková baba“. Byla to žena převlečená za muže nebo vojáka. Doprovázely ji dvě ženy, které ji měly chránit před dotěrností přítomných. Obličej měla začerněný sazemi, protože šlo o to, být co nejdéle nepoznána a obveselovat přítomné. Tak pozdní hodina byla volena asi proto, že byla nežádoucí přítomnost mládeže, která v tu dobu již spala. Dělal se tu všelicos, co mělo zůstat ještě mládeži skryto.

Naposledy dělala tuto noční osůbku stará Hrodka (A. Jurková) z Malé Roudky roku 1926. Dobře se na ni pamatují, jak byla převlečená za vojáka s čepicí hluboko posazenou do čela s doprovodem dvou žen. Brzy však utekla, protože ji někdo připlácl lžící vřelých trnek na díru v kalhotách na holé stehno.

I tento starý zvyk už vymizel docela. A dnes už nejsou blézačky tak hlučné a veselé, jak bývaly dřív. Už jenom známá vůně dává tušit, co se v chalupě děje. Je škoda těch starých lidových zvyků, v nichž duch našich předků žil s námi.

Pálení slivovice

Ve výměnkářské kuchynce statku číslo 3 v Malé Roudce měli až do čtyřicátých let našeho věku kotel na pálení „šlivovice“, jak se u nás říká slivovici. Celé zařízení se skládalo z kotle na přehřívání „majče“, z kotle na pálení a destilačních trubek ponořených do ledu v bečce. Vše nejvyšší jednoduché, ale účelové se tím dosáhlo. Než se začalo pálit, pozval se „financ“ od důchodkového úřadu z Jevíčka. Ten kotel odploboval a při skončení zase zaploboval. Ji-ných formalit k tomu nebylo třeba a už se to rozjelo naplno. Platilo se za dobu otevření kotle, ať se vypálilo slivo-

více kolíkkoliv. Plat nebyl za každý rok stejný, ale celku vždy jen nízký.

Jak jednoduché bylo zařízení, tak jednoduché bylo pálení. Jedni přehřívávali majč, jiní míchali klikou obsah kotle na pálení a všichni dohromady ochutnávali kvalitu výrobku, který potůčkem stékal po destilaci do podstavené nádoby.

Tam v té „palírně“ bývalo živo po celou dobu jejího otevření. Zpívalo, juchalo a veselo bylo, ale k ránu už se kolébaly těžké hlavy bez zájmu a v touze po spánku. Jen ten, kdo právě pátil, musel vydržet.

V dnešní době se tento sport pěstuje snad ještě ve větší míře než dříve, jen s tím rozdílem, že se slivovice páli v palírnách k tomu určených: v Borotíně, v Biskupicích, v Letovicích. Za 1 % čistého lihu platí spotřebitel 1 Kčs a bylo to ještě hodně dražší. Tím se to už nevyplatilo dělat a pěstitele nechali peckové ovoce na stromech nesklizené. No a tím musela se daň z lihu snížit na přijatelnější cenu.

Hon

Pokud paměť lidu sahá, měli v Malé Roudce honitbu pronajatou páni z Borotína. Naposledy statkář Gustav Riedl. Po něm Hikl z Korblové Lhoty, který zanechal honitbu ve velmi slabém stavu kmeňového zázvěření. Od roku 1919 mají hon místní nájemci. Nejprve samostatně, potom byla utvořena Lovecká společnost z Malé Roudky a Skočově Lhoty, která honitbu najímala od Obecního honebního družstva. Toto družstvo každoročně vyplácí majitelům půdy honebné asi 3 Kčs z 1 ha. Po založení JZD roku 1957 už to neexistuje.

Roční úlovek zvěře je kolísavý: 60 až 120 zajíců, 70 až 150 bažantů a několik kusů srnčího. Zvěř i ptactvo není u nás ani menší ani bohatší, jako v širém kraji. Zajdete-li si do našich lesů a polí, uvidíte nejednu rodinku srnčí, jak vychází za pastvou. Z větších šelem je zde několik rodek liščí. Časné ráno můžete mít potěšení vidět z dálky medvídky našich lesů – jezevce, jak se toulá za svým večným hladem. Poslední dobou se zde objevují i zatoulaní divoci vepři i bachyl[yn]s mláďaty. Koroptve bývají u nás hojné, nyní zde žije jen několik párů.

Tolik jen pro informaci a nyní si zase povíme o svátku členů cechu svatého Huberta – o honě. Hon se u nás koná koncem listopadu nebo v prosinci a v sobotu. Jsou to veselé dostaveníčky lovců i honců. Leč za lečí se zatahuje, honci strašlivým hlasem he, he, he a klepáním holemi na stromy nahánějí hrůzu zvěři. Rány praskají, úlovků přibývá a než podzimní soumrak klesne na krajinu, jdou všichni do hospody zatahnout „poslední leč“.

Zatím již kuchařky přichystaly pro hladové krky dobře připravenou divočinu a koláče. Každý se může najíst, co chce. Potom následuje zábava. Myslivci jsou muži veselí a specialisti na jadrné vtipy. Když je zábava v nejlepší, zasedne podle starodávného zvyku soud, aby vynesl rozsudky nad těmi, kdo se během honu nějak provinili. Tak je odsouzen k zaplacení litru vína, kdo zajíce v pelechu střelil nebo střelil bažantí slepici. Komu se nepodařilo skolit lišku, dá dva. A tak se stále vymýšlejí nové a nové delikty a je v hospodě juchucha až do rána.

Je známo, že se u nás dříve hodně pytláčkovalo. Nejen domkáři, ale i sedláci si tak zpestřovali tehdy chudý jídelníček. I jevičtí Židé rádi kupovali pytlácké úlovky. Staré zlamovací ládovačky jsou dosud v rodinách potomků zachovány

jako památka na zaslou pytláckou slávu. Odměrovače na prach, luntý a všelijaké nádoby na prach dovedně udělané z rohů, dělali si pytláci sami.

Lidé pytláky v nesnázích podporovali a chránili, protože byli jejich tichými mstiteli na pánech, kteří hon najímali a pak také proto, že snižovali stav zvěře škodící jim na polích zvláště kolem lesů.

Strouhání zeli

Přišla doba hodů a země odevzdává svůj poslední díl člověku – zeli, tu nezákladnější potravu našich předků. Kdo měl našlapanou bečku (sud se u nás neříká) zeli a ve sklápě kopu brambor, ten se nemusel hladu bát. Strouhání zeli nebyvalo jen tak ledajakou záležitostí v chalupě.

Pěkně očištěné hlávky zeli se donesou v koších domů. Hospodář položí na dvě stoličky nebo lavice „stróhadlo“, pod ně dá díži, do pohyblivého truhliku hlávky zeli, rozkročí sedne na struhadlo a již padá ze šterbin mezi noži bílé zeli a štrapaté „kukrhěle“. Strouhadlo bývalo a je i dnes v dědině jenom jedno a „chodi po pucívkách“ dům od domu. Bývalo vždy v chaloupce číslo 17 za bývalého majitele Františka Juru, Josefa Koprivu, Richarda Rědy a nyní Františka Kozelky.

Až je zeli nastroháno, hospodář se vyzuje z botů, čistě si umyje nohy, vyhrne gatě až nad kolena, šupne do bečky a šlape a šlape, pořádku dokola, noha vedle nohy a pěkně tvrdě přislapuje „pře hótvorách“ bečky, dvě i tři hodiny, až se hlava točí. Dnes se zeli většinou stlouká trdlem, ale jen do škopku nebo speciálního hrnce a ještě se ho na jaře polovicko vyhodí.

Na dno bečky se dají zelné listy, višňové listy, kup a už se nasype první vrstva ke šlapání. Každá vrstva se posype soli s kupem a kminem, popřípadě cibuli nebo křenem. Do zeli se zašlapují i jablka, vině, a ty jsou po ukysání tak kyselé, až se pusa při jídle krví, ale zdravé. Žádnou věc nenechají naši předkové nepovšimnutou. Proto i košťály ze zeli okrájeli od tvrdé slupky a do zeli také dali ukysat. Chutnaly potom stejně jako jablka, zvláště dětem, které už čekávaly u mámy, když brala zeli, jestli tam něco vyloví. Za neúrody zeli přidávala se do něho i nastrohaná řepa. Takové zeli mělo chuť po vině.

Na našlapané zeli se zase položily zelné listy a na ně dřevěné dýnko zatížené kamenem. Nahoře na boku bečky se vyvrtala dírka, do ní se navlékla palachová trubčinka, kudy odtékala do hrnce voda z kvašení. Za pět, někdy i více neděl bylo zeli ukvašeno, umylo se a bylo zase rok co jíst. Z teplé místnosti, kde muselo zeli kysat, vyvezlo se na slámeném vichu taženém za provaz do chladnější místnosti. Šufánek zelné vody v parném létě zahnal žízeň.

Příprava bečky na zeli

Za půlhrudé zlatky se koupila u žida „petrolinka“ (bečka od petroleje nebo oleje, asi 85 cm vysoká, na bríšku mírně vypouklá), vyrazilo se u ní jedno dno, vyvezla se na pole, nacpalo se do ní slámy a ve vnitruku se zapálila, aby pozůstatky v ní vyhořely. Doma se v ní dvakrát uhasilo vápno, které přijalo do sebe všechnen zbylý zápach. Nakonec se bečka vypařila vřelou vodou a vydrhla slámeným věchtem. Hospodáři si chystali bečky dopředu. Až se zeli strouhá, pak by bylo pozdě provádět celou nutnou proceduru.

Z knihy Františka Koprivy Život a práce našeho lidu. Malá Roudka, kterou v r. 2010 připravil k vydání Jiří Pokorný.

Založení sportovního klubu AC Velen Boskovice

Před 85 léty, v roce 1926, po rozpuštění fotbalového odboru v SK Boskovice, utvořil se kroužek sportovců, kteří s rozpuštěním odboru v SK Boskovice nesouhlasili a připravovali půdu k založení nového klubu. Byly vypracovány stanovky, a vzápětí nato svolána valná schůze a ustaven nový klub se jménem Atletický Club Velen Boskovice. Předsedou byl zvolen pan rada Richter. Zakládajícími členy byli zejména Barák, A. Bušina, A. Hrazdira, Duchoň, Krejčí, Odstrčil, K. Jaroš a L. Hanák. Ihned byly učiněny kroky k získání hřiště. Po dlouhém nánání s obcí byl získán pozemek na dnešním náměstí 9. května, kde stojí základní škola. Pozemek byl obětavostí několika členů v krátkém čase způsobily ke hře. První vystoupení bylo přijato boskovicou veřejností s nedůvěrou. Zakladatelé však svou houževnatou prací vedli klub stále vpřed. V této době byl předseda klubu p. Richter přeložen a p. Barák a Hrazdira rovněž odešli z Boskovic, a tak všechna práce s fotbalovým odborem zůstala na náčelníkovi A. Bušinovi, který tuto práci jeden a půl roku sám zastával. Veškerý majetek klubu uschoval u sebe a udržoval fotbalový odbor při životě. Celých 7 roků se domácí fotbalisté převlékali v jeho bytě, neboť bydlel blízko hřiště a na pronajmutí převlékárny nebylo peněz. Hosté se pak převlékali v domě u Přibylů stojícím vedle dnešního městského úřadu.

V této době vstoupil do klubu mezi jinými také pan Braun, majitel firmy Braun a Matoušek a na valné hromadě byl zvolen novým předsedou. S novými funkcionáři začala nová práce. Bylo navázáno jednání s panem velkostatkářem hrabětem Mensdorff – Pouilly, který přidělený pozemek „u okresňáku“ vyměnil klubu s ochotou za pozemek v Červené zahradě. Členstvo s příkladnou obětavostí pracovalo na urovnání terénu. Finanční stránku si vzal s ochotou na starost předseda klubu, který kde mohl vypomohl a zapůjčil. Stadion se nalézal v zahradě uprostřed lesů, v krásném údolí, nad nímž trůní hrad boskovický. Je to jeden z nejlepších stadionů na Moravě. Město Boskovice povolilo klubu nosit znak města – sedmizubý hřeb. V roce 1941, jak tehdejší předseda A. C. Velen Karel Kozák zapsal, stál klub na pevných základech, měl odbory fotbalový, hokejový a atletický, všechny dobře vybaveny.

Dalším úkolem klubu, psal K. Kozák, je postavit lehkootletickou dráhu, koupaliště, tenisové kurty na svém vlastním pozemku. Práce, která byla vykonána během 15 roků, dává všem členům do budoucna naději, že vytčené cíle, to je budování stadionu na jeden z nejlepších, budou opravdu splněny. Bradové západomoravské župě děkuje klub za pochopení a pomoc v organizační práci a doufá, že i v budoucnu bude nám ve sportovním podnikání nápomocna.

Zuzana Kateřina Liborie ze Zástřízl a její zbožné fundace

Zuzana Kateřina Liborie ze Zástřízl po sobě zanechala výraznou památku v podobě významných sakrálních staveb, k jejichž vzniku přispěla jako donátorka. V Boskovických bohůzlech nezástala její iniciativa zachována v hmotné podobě – klášter byl zrušen a kostel zbourán po sto letech existence, avšak v Jesenci a ve Křtinách, místy spjatými s úctou k sv. Liboriově a k Panně Marii, jsou dodnes stavby, jejichž vznik umožnila bohatým obdarováním zábrdovického kláštera, výraznými dominantami a významnými památkami barokní architektury.

Zuzana Kateřina se narodila pravděpodobně v roce 1623 Adamovi Jiřímu Praktickému ze Zástřízl a Anně Veronice Bítovské ze Slavíkovice, pocházela z pěti dětí. Anna Veronika Bítovská se po smrti manžela znovu provdala r. 1629 za Kryštofa Karla ze Švábenic, majitele statku Jesenec, a z tohoto manželství se narodila jediná dcera. Ze všech dětí Anny Veroniky Bítovské (+ 24. 1. 1663) ji však přežila jediná dcera Zuzana Kateřina, která po matce zdědila jak Malenovice, tak i od Švábenických na ni přelýž statek Jesenec.

Zuzana Kateřina Praktická ze Zástřízl se poprvé vdala někdy před rokem 1648 za Jana Ferdinanda ze Švábenic, kolem r. 1650 odvdověla a podruhé se provdala r. 1655 za Jana Václava Bohuše Morkovského ze Zástřízl, pána na Boskovicích.

Jan Václav Bohuš ze Zástřízl a Zuzana Kateřina Liborie jako patroni boskovického farního kostela sv. Jakuba pokračovali v jeho stavebních úpravách, nejprve v r. 1670 nechali přebudovat severní postranní vstup do kostela v Loretánskou kapli, následně nechali zaklenout loď – do té doby zřejmě plochostropou. 13. června 1679 pak byl kostel znovu vysvěcen olomouckým světícím biskupem Janem Josefem Breunerm.

V následujících letech se odhodlali k dalekosáhlejšímu kroku – 4. 10. 1682 založili dominikánský klášter v Boskovicích. Založení potvrdil 2. 3. 1684 císař Leopold I. a 16. 4. 1685 (v pondělí svatého týdne) se začalo se stavbou budovy konventu, o rok později 17. 4. 1686 (středa v oktávě velikonočním) se stavbou kostela. Zakladatel se však jeho dokončení nedočkal, Jan Václav Bohuš zemřel 25. 7. 1687, jeho manželka, znovu provdaná za Waltera Xavera z Dietrichštejna zemřela 8. 4. 1691. První mše se v dokončeném klášterním kostele slavila 7. 11. 1694, následujícího dne sem byly z farního kostela sv. Jakuba ve slavnostním procesí přeneseny ostatky zakladatelů.

Vzorem pro stavbu klášterního kostela byl pravděpodobně dominikánský kostel sv. Michala v Brně. Kostel byl zasvě-

cen sv. Dominiku, dále zde byla kaple Početí P. Marie a kaple Božího Hrobu a vedlejší oltáře P. Marie Křtinské, Růžencový s vyobrazením Spasitele, sv. Petra mučedníka, sv. Jana Nepomuckého, sv. Kateřiny, sv. Vincence, sv. Blažeje, Jména Ježíš a sv. Kříže. Ke klášteru vedla lipová alej se sochami sv. Jana Nepomuckého, sv. Šebestiána a sv. Floriána, ze souboru se dochovala socha sv. Rocha a P. Marie s Ježíškem (tyto zřejmě pocházejí z průčelí chrámu). V průběhu 18. století bylo v klášteře 12-15 řeholníků, z toho dvě třetiny byli kněží; mimo jiné duchovní úkoly se měli starat o bratrstvo svatého růžence, které také založila Zuzana Kateřina Liborie, a každoročně s ním podniknout pouť do Křtin.

Historie kláštera však o málo překročila sto let, v rámci josefinských reforem byl klášter ke dni 9. září 1784 zrušen, zařízení bylo prodáno ve veřejné dražbě, budovy vydražila správa boskovického panství, která zde zřídila manufakturu a r. 1812 začala s demolicí kostela, budova konventu byla v l. 1819-1826 přestavěna na zámek.

V roce 1690 se Zuzana Kateřina Liborie, již po smrti svého manžela Jana Václava Bohuše ze Zástřízl a nově provdaná za Waltra Xavera hraběte z Dietrichštejna, rozhodla darovat svůj statek Jesenec zábrdovickému klášteru premonstrátů, jako fundaci ke kostelu Panny Marie ve Křtinách a ke kapli sv. Liboria v Jesenci, a za tento dar si vymínila, aby v Jesenci působili dva řádoví kněží, každý den zde sloužili mši, o sv. Liboriu se po mši modlili litanie, pečovali o bratrstvo sv. Liboria, každoročně před dnem sv. Liboria vypravili procesí ze Křtin do Jesence a následující den sloužili requiem za ni, Jana Václava Bohuše ze Zástřízl, Waltra Xavera z Dietrichštejna (samozřejmě až po jeho smrti) a za předchozí majitele Jesence, a aby zde udržovali v pořádku kaple sv. Liboria, sv. Růžence, svatých Šimona a Judy, sv. Vavřince a velký kříž pod Jesencem; ve Křtinách mělo být slouženo anniversarium za dárkyni, jejího zemřelého manžela i za manžela stávajícího a každý týden mše za výše zmíněné i jejich příbuzné; nadto mělo být vyplaceno 1000 zl. olomouckým minoritům – namísto almužny, kterou jim Zuzana Kateřina pravidelně odváděla, opět s podmínkou sloužit každý týden mši za dárkyni, její manžele, rodiče a příbuzné. (Zajímavé je, že v původní smlouvě, uzavřené 10. 4. 1690 s opatem kláštera Maximiliánem Pfendlerem z Lossberku se ještě nezmínuje o svém novomanželu Waltru Xaverovi z Dietrichštejna, ve smlouvě z 5. 6. 1690, kterou schválil císař Leopold I., je již zahrnut i on do vymíněných úmyslů

pobožností.) Její dar byl motivován „mnohými dobrodiními,... jichž se jí dostalo jak od zázračného obrazu nejsvětější rodičky Boží ve Křtinách, tak také od obzvláštního patrona svého svatého Liboria v Jesenci“.

Jesenec přešel do vlastnictví kláštera po smrti donátorky, jak bylo smlouveno, tedy hned následující rok. Ovšem opat Pfendler způsobil svou snahou o obnovu premonstrátských kanonií v Uhrách, dobytých přednedávnm zpět na Turcích, zábrdovickému klášteru značné hospodářské potíže; byl sice donucen odstoupit z funkce, byl mu však na dožití postoupen statek Jesenec, a tak mohl být tento majetek využit pro potřeby kláštera až po jeho smrti r. 1702. V následujících letech, poté co se novému opatu Engelbetu Hájkovi podařil hospodářskou situaci kláštera zkonsolidovat, se mohl pustit i do stavební činnosti. V letech 1709-1711 nechal v Jesenci postavit rezidenci a kostel zasvěcený sv. Liboriově. Za autora projektu byl považován Jan Blažej Santini, ovšem pravděpodobnější je autorství některého

Petr Vítámvás

z olomouckých stavitelů z okruhu G. P. Tencally, který pro kanonii pracoval již dříve. O živé poutní tradici ke sv. Liboriově v Jesenci svědčí slavnostní kázání Bohumíra Hynka Bílovského, významného barokního kazatele (který na začátku 18. století působil jako farář v Letovicích), vydaná r. 1713 v Olomouci.

Ke stavbě kostela ve Křtinách došlo v letech 1718-1750 za opatů Huga Bartlicie a Kryštofa Jiřího Matusky, zde je již autorství projektu Jana Blažeje Santiniho odůvodněné, stavbu realizoval brněnský stavitel František Bendikt Klíčník (Santini se dokončení stavby nedožil, zemřel r. 1728; stavba nebyla realizována v plném rozsahu). Také na vnitřní výzdobě se podíleli nejvýznamnější umělci té doby, zejm. Jan Jiří Etgens, autor bohaté výmalby klenby a empor. Dne 1. 5. 1750 byla do kostela slavnostně přenesena socha Panny Marie. Velkorysý dar Zuzany Kateřiny Liborie ze Zástřízl tak umožnil vznik významné a úchvatné církevní stavby.

Založení dominikánského kláštera v Boskovicích, obraz z konce 17. století (pravděpodobně 1685-1687), autor neznámý. Jan Václav Bohuš ze Zástřízl (+ 26. 7. 1687) a Zuzana Kateřina Liborie (+ 8. 4. 1691) založili 4. 10. 1682 dominikánský klášter v Boskovicích. V popředí předkládá řeholník zakladatelům plány kláštera, vpravo boskovický hrad a pod ním stavbu budovy konventu a kostela, v centru vzorový klášter (?) snad ve Štýrském Hradci, nahoře uprostřed zakladatel řádu sv. Dominik se svým atributem – psem s planoucí pochodní, andělek mu v toulci přináší šipy z hroty ze zástřízlovských lilí.

Josef Janků - Arboretum Šmelcovna Boskovice (sponzor Vlastivědných listů)

Šmelcovna 3, 680 01 Boskovice, tel./fax 516 453 071, e-mail: arboretum@smelcovna.cz, www.smelcovna.cz

Arboretum Šmelcovna zve návštěvníky a kupující
DO NOVÉ PRODEJNY zahrádkářských a zahradnických potřeb v areálu arboreta.

Provozní doba:	Arboretum	Po-Ne	9.00 – 17.00
	Prodejní centrum	Po-Ne	9.30 – 16.30

Vlastivědné listy Boskovicka, vydává Klub přátel Boskovic, o.s., společně s Vlastivědným kroužkem KZM Boskovice. Redakční rada: Mgr. Eva Šmátková, Mgr. Ilja Melkus, Redakce: Jiří Bušina, Plačkova 23, 680 01 Boskovice, e-mail: kpboskovic@post.cz nebo jiri.busina@seznam.cz, kam zasílejte příspěvky, dotazy a připomínky. Vychází 4x ročně jako příloha regionálních novin Boskovicko. Uzávěrka příštího čísla je 15. listopadu 2011.